

Мосієвич Л. В.

Запорізький національний університет

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ІНТЕРНЕТ-САЙТІВ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Метою статті є порівняльний перекладацький аналіз української та англійської версій інтернет-сайтів металургійних підприємств України. Визначено, що основний контент цих сайтів займають металургійні терміни, які було поділено на чотири лексико-тематичні групи: назви продукції та процесів, металургійне обладнання, назви цехів, назви професій. Найчисленнішу групу репрезентують назви металургійних професій та цехів. Встановлено, що при перекладі назв професій і назв цехів переважно використовуються граматичні трансформації та дослівний переклад. Труднощі перекладу спричиняють ті назви цехів, які складаються зі трьох або чотирьох компонентів. У цьому випадку їх переклад здійснюється на основі лівого розгортання, тобто справа-наліво.

Аналіз сайтів показав, що переклад деяких металургійних термінів англійською мовою відрізняється, а отже, проблема стандартизації та гармонізації металургійних термінів є актуальною. Багато термінів, прийнятих в Єврокодах, не завжди відповідають змісту аналогічних термінів в українській нормативно-технічній документації.

Було вивчено основні способи перекладу металургійних термінів англійською мовою: словниковий еквівалент, граматичні трансформації, дослівний переклад, переклад абрєвіатурою, транскрипція. Також було проаналізовано способи перекладу складних термінів. Україномовні терміни, що складаються з двох основ, перекладаються англійською мовою трьома компонентами завдяки додаванню уточнювальної лексики. Деякі терміни в англійськомовному перекладі відтворюються через абрєвіатури. Аналіз показав, що найбільш релевантний переклад металургійних термінів англійською мовою здійснено на сайті комбінату «Азовсталь». Зазначимо, що до складу металургійних термінів входить чимало багатокомпонентних термінів, які створюють певні труднощі при перекладі, але, це питання буде досліджено в подальших розвідках.

Ключові слова: гармонізація, лексико-тематичні групи, металургійні терміни, способи перекладу, стандартизація.

Постановка проблеми. Сучасна металургійна термінологія знаходиться у періоді становлення та оптимізації, що спричинено відходом від уживаних раніше російськомовних зразків і стандартів як у творенні, так і перекладі термінів. Слід також зазначити, що деякі назви сплавів, які відповідають ДСТУ, не мають аналогів в європейських стандартах, тому це утруднює процес перекладу англійською мовою. Проблему також ускладнює відсутність повного україно-англійського або англо-українського словника металургійних термінів.

Аналіз останніх досліджень. Істотний внесок у вирішення проблеми перекладу термінів зробили такі українські науковці як Л. Білозерська [2], А. Д'яков [3], Л. Гречина [4], В. Карабан [5; 6], Т. Кияк [7], А. Коваленко [8], Г. Межжеріна [9], Ф. Циткіна [13]. Саме переклад металургійних термінів вивчали К. Тарасенко, В. Михайліченко [11], М. Бережна, К. Лозовська [1]. Проте, ці роз-

робки здійснювались на основі фахових англійськомовних текстів та розглядався переклад термінів українською мовою. Наше дослідження присвячено вивченню перекладу металургійних термінів англійською мовою. Воно ґрунтується на матеріалі інтернет-сайтів провідних українських металургійних заводів. Порівняльний аналіз перекладу сайтів порушив проблему стандартизації та гармонізації металургійних термінів, що раніше не було досліджено.

Мета роботи: зробити зіставний аналіз україномовних сайтів металургійних підприємств України та їх англійськомовних версій.

Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань:

1) визначити лексико-тематичні групи контенту сайтів металургійних заводів;

2) дослідити невідповідності перекладу металургійних термінів англійською мовою на сайтах металургійних підприємств;

3) визначити основні способи перекладу українськомовних металургійних термінів англійською мовою, зокрема, переклад назв металургійних професій, назв цехів.

Науковій новизна дослідження полягає у тому, що вперше здійснено перекладацький аналіз українськомовної та англійськомовної версії сайтів металургійних підприємств України.

Виклад основного матеріалу. Аналіз фактичного матеріалу показав, що основний контент сайтів металургійних підприємств (Дніпропетровська [14], Запоріжсталь [15], Криворіжсталь [16], Азовсталь [17]) складає металургійна термінологія, яку можна поділити на такі лексико-тематичні групи:

1) назви продукції та процесів:

- *товарні сляби – commercial-grade slabs,*
- *холоднокатаний прокат – cold rolled products,*
- *прокат гарячекатаний із сочевичними рифленням – hot-rolled sheet with lencticular structure,*
- *прокат арматурний – Reinforcing steel bars,*
- катанка – wire rod, коксохімічне виробництво – coke production,*
- *сплави – alloys.*

Тут, на особливу увагу заслуговують численні назви марок сталі: *нержавіюча сталь – stainless steel, вуглецева сталь – carbon steel, легована сталь – alloyed steel, конструкційна сталь – structural steel, спокійна сталь – killed steel, інструментальна сталь – tool steel.*

2) Металургійне обладнання:

- *електродугова піч – EAF,*
- *вакууматор – degasser, open-hearth furnace,*
- *конвертер – converter,*
- *доменна піч – blast furnace,*
- *індукційна піч – induction furnace,*
- *піч-ковш – ladle furnace,*
- *сортпрокатні стани – section rolling mills;*

3) назви цехів:

- *агломераційний цех – Sinter Shop,*

- *доменний цех – Blast Furnace Shop,*
- *коковий цех – coke production shop,*
- *сортпрокатний цех – Section Rolling Shop,*
- *калібрувальний цех – sizing shop;*

4) Назви професій:

- *майстер зміни – shift foreman,*
- *плавильний майстер – melter foreman,*
- *вальцівник – mill roller,*
- *сталевар – steelmaker.*

Терміни першої групи переважають, що пов'язано, на наш погляд, з постійним розвитком прогресу металургійних комбінатів.

Порівняльний аналіз сайтів металургійних підприємств показав, що деякі металургійні терміни негармонізовані, тобто не мають єдиного варіанту перекладу англійською мовою (див. табл. 1).

На сьогодні виникають певні проблеми розвитку нормативної бази, які пов'язані насамперед зі термінологією, яка вживається в нормативно-правових актах та нормативних документах, гармонізованих з міжнародними та регіональними стандартами [10].

Стандартизація термінології – це вироблення термінів-еталонів, термінів-зразків, унормування термінології в межах однієї країни (якщо це національний стандарт) або в межах групи країн (якщо це міжнародний стандарт). При проведенні роботи з гармонізації європейських норм з вітчизняними виявилася серйозна проблема в цьому питанні, тому що багато термінів, прийнятих в Єврокодях, не завжди відповідають змісту аналогічних термінів в українській нормативно-технічній документації [12].

Наприклад, у таблиці чітко продемонстровано, що є труднощі при перекладі прикметника «конструкційні». На сайті «Криворіжсталь» його подано через транслітерацію. Проте, термін «конструкція» слід перекладати як «structure». В Єврокодах зафіксовано чимало похідних терміносполучень з ядром «structure»: *structural elements – конструктивні елементи, nonstructural elements –*

Таблиця 1

Зіставний аналіз невідповідностей термінів при перекладі англійською мовою

	ДСС	Запоріжсталь	Криворіжсталь	Азовсталь
Конвертерний цех	–	–	Converter shop	BOF shop (basic oxygen furnace)
Сортовий і фасонний прокат	–	–	Section and shape rolled products	Bars and shapes
Ливарний двір	casthouse	–	–	Casting yard
Сталі конструкційні нелеговані	–	–	constructional unalloyed steel	Structural unalloyed steel
Шлакоутворюючі суміші	Slag forming compositions	Slag forming mixtures	–	–

неконструктивні елементи, structural member – конструктивний елемент.

Останній термін у таблиці пов'язано зі різним перекладом лексеми «суміші»: compositions, mixtures. Cambridge Dictionary надає тлумачення: «Mixtures are a composition of two or more elements or compounds», тобто лексема «mixtures» є узагальненим, родовим поняттям відносно лексеми «compositions».

Виникає також проблема зі перекладом марок сталі. Наприклад, термін «складнолеговані сплави» не можна перекласти як «complex alloyed alloys» через тавтологію, хоча прикметники «легований» має словниковий відповідник «alloyed», а «сплав» – «alloy». Найбільш оптимальний варіант перекладу – complex alloys.

Через тавтологію виникає проблема перекладу ще одного терміна: процес валкової розливки прокатки. На сайті «Запоріжсталі» знаходимо англійський переклад: roll casting-rolling process. Словник підтверджує, що валка та прокатка – це roll, rolling. Але, термін «прокатка» має синоніми cogging, який має значення to roll (cast-steel ingots) to convert them into blooms. Тобто, перекладач має бути обізнаним, чи підходить це значення за контекстом та намагатися уникнути тавтології.

Ми проаналізували основні способи перекладу металургійних термінів. Це:

1) дослівний: профілювання валків – profiling of rolls, cleaning facilities – очисні споруди; підготовка сирих матеріалів – preparation of raw materials;

2) генералізація: чавуно-ливарні цехи – Iron Foundries;

3) додавання: торкретування конвертерів – torkret process of converters; прокат підвищеної міцності – high strength rolled bars; пресовки – pressed articles;

4) опущення: низьколеговані марки сталі – low-alloyed steel, безперервна заготовка злитків – continuous casting, арматурний прокат в мотках – rebar in coils, злитки для виробництва поковок – ingots for forging;

5) транслітерація: скрап – scrap, блюмінг – blooming, конвертери – converter, кюмпель – kumpel;

6) словниковий еквівалент: легування – alloying, вогнетриві – refractories, чавун ливарний – cast iron.

Складні україномовні терміни, що складаються з двох основ, перекладаються англійською мовою трьома компонентами завдяки додаванню уточнювальної лексеми (tank, unit, area): шламона-

копителі – sludge collection tank, пилоочистка – gas purification units, газоочистка – gas-cleaning unit, шихтоподавання – burden conveying area.

Зазначимо, що є випадки перекладу термінів англійською мовою за допомогою аббревіатур: печі електрошлакового переплаву – ESR furnaces (electroslag remelting); печі вакуумно-дугові – VAR furnaces (vacuum arc remelting). Узагальнені результати занесемо до таблиці (див. табл. 2).

Таблиця 2

Способи перекладу металургійних термінів англійською мовою

Способи перекладу	Кількісні показники
Словниковий еквівалент	42 %
Грамагичні трансформації	28 %
Дослівний переклад	19 %
Транслітерація	8 %
Переклад аббревіатурою	2 %
Генералізація	1 %

Таким чином, домінуючим способом перекладу металургійних термінів є словниковий еквівалент.

Вважаємо за потрібне окремо проаналізувати перекладі англійською мовою назв професій, що зустрічаються на металургійних сайтах, та назв цехів:

- оператор машини безперервного лиття заготовок – CCM operator (комбінований переклад: аббревіатурою, у якій вилючено компонент «заготовки»: continuous casting machine);

- слюсар-ремонтник 6 розряду – Maintenance technician of 6th category (використання прийому політичної коректності, коли неprestижне слово «слюсар» генералізовано словом «technician»);

- лаборант з фізико-механічних випробувань 5ї розряду – Laboratory assistant of 5th category for physical and mechanical testing (грамагичні трансформації додавання та зміни порядку слів);

- апаратник очищення газу 6 розряду – Gas cleaning operator of 6th category (змінено порядок слів);

- машиніст котлів III групи кваліфікації – Operator of boilers of III qualification group (змінено порядок останніх компонентів);

- майстер, зайнятий на гарячих ділянках робіт – Foreman employed at hot works areas (змінено порядок останніх компонентів);

- старший майстер виробництва – Senior production foreman (змінено порядок слів у багатоконпонентній назві);

- *майстер зміни – shift foreman* (граматична трансформація: родовий відмінокі змінено нульовим відмінком);
- *плавильний майстер – melter foreman* (граматична трансформація: заміна частини мови першого компонента).

Таким чином, при перекладі назв професій у металургійному виробництві переважно використовуються граматичні трансформації.

Металургійні комбінати мають розгалужену систему цехів. Металургійна індустрія охоплює багато технологічних процесів: виробництво чавуну, сталі, кольорових і дорогоцінних металів, сплавів, прокатне виробництво, перероблення вторинної сировини, транспортування продукції тощо. Розглянемо особливості перекладу словосполучень цієї групи:

- *агломераційний цех металургійного виробництва – Steel Sinter Shop* (у цьому прикладі «металургійне виробництво» перекладено через прийом уточнення (специфікація) та скорочено до однієї лексеми steel);
- *агломераційний цех – Sinter Shop*;
- *доменний цех – Blast Furnace Shop* (переклад цієї назви здійснюється через прийом додавання лексеми піч «furnace»);
- *мартенівський цех – Open-Hearth Shop* (в основу перекладу покладено не ім'я винахідника печі, а принцип її функціонування);
- *вогнетривко-ванняний цех – Refractory and Lime Preparation Shop* (переклад цієї назви здійснюється через прийом додавання лексеми «preparation»);
- *цех підготовки потягів – Trains Preparation Shop* (переклад здійснюється із заміною напрямку: розгортання зліва-праворуч в українській мові стає справа-ліворуч в англійській);
- *копровий цех – Scrap Preparation Shop* (переклад цієї назви здійснюється через прийом додавання лексеми «preparation»);
- *цех ремонту металургійних печей – Metallurgical furnaces repair shop* (переклад здійснюється із заміною напрямку: розгортання зліва-праворуч в українській мові стає справа-ліворуч в англійській);

- *сортопрокатний цех – Section Rolling Shop* (прикметник «сортопрокатний» змінює спосіб словотворення, основоскладання, на дві лексеми в англійській мові);
- *прокатний цех – Rolling Shop*;
- *вальцетокарний цех – Roll Turning Shop* (прикметник «вальцетокарний», який утворився через основоскладання, змінюється на дві лексеми в англійській мові);
- *цех переробки металопродукції – Metal Product Processing Shop* (при перекладі назви здійснюється зміна основоскладання «металопродукція» на дві окремі лексеми в англійській мові; крім того, змінюється напрям розгортання перекладу).

Зазначимо, що і слово «цех» може інколи перекладатися не як «shop», а як «foundry». Останній варіант вживається для номінації цехів, що займаються ливарним виробництвом: *чавунно-ливарні цехи – Iron Foundries*.

Таким чином, при перекладі назв цехів металургійних підприємств, труднощі виникають лише в тих словосолученнях, які складаються зі трьох або чотирьох компонентів. У такому випадку їх переклад здійснюється на основі лівого розгортання, тобто справа-наліво.

Висновки та перспективи. Аналіз показав, що досліджувані сайти переважно релевантно перекладені англійською мовою. Деякі розбіжності в перекладі одних і тих же термінів пов'язані з тим, що металургійна галузь тільки розпочала стандартизацію термінів за міжнародними стандартами, особливо це стосується назв марок сталі. На наш погляд, найбільш релевантний переклад металургійних термінів показав сайт Азовсталі.

З-поміж основних способів перекладу металургійних термінів ми виокремили перекладі словниковим еквівалентом, дослівний переклад, граматичні трансформації додавання та опущення, комбінований переклад, транслітерацію. Найпоширенішим способом перекладу металургійних термінів є словниковий еквівалент.

Перспективним вважаємо окреме дослідження перекладу україномовних багатокомпонентних металургійних термінів англійською мовою.

Список літератури:

1. Бережна М. В., Лозовська К. О. Етапи перекладу термінів та професіоналізмів (на матеріалі текстів металургійної тематики). *Science and Education a New Dimension. Philology, VIII (72), Issue 241, 2020.* Р. 7.
2. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад : навч. посіб. Вінниця, 2010. 232 с.
3. Гречина Л. Б. До проблем лексичних труднощів перекладу науково-технічної літератури. *Вісник Житомирського державного університету.* 2011. № 57. С. 23–30.
4. Д'яков А. С. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ, 2000. 218 с.

5. Карабан В. І. Переклад англomовної наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця, 2004. 576 с.
6. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : навчальний посібник. Вінниця, 2001. 321 с.
7. Кияк Т. Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах. URL: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=philology&id=4368&start=1 (дата звернення 12.03.2021).
8. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу : навчальний посібник. Київ, 2001. 290 с.
9. Межжеріна Г. В. Переклад українською мовою англійських авіаційних термінів з корінними лексемними морфемами. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. Київ, 2015. Вип. 31. С. 61–71.
10. Малевич Л. Д. Багатокомпонентні термінологічні одиниці і проблема їх кодифікації. *Українська термінологія і сучасність*. Київ, 2009. Вип. VIII. С. 35–38.
11. Тарасенко К. В., Михайліченко В. Р. Переклад текстів металургійної галузі: особливості та стратегії. *Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки*, 2015. № 3–4. С. 42–48.
12. Тур О. М. Документознавча термінологія: проблеми уніфікації та стандартизації : монографія. Кременчук : ПП Щербатих, 2018. 301 с.
13. Циткіна Ф. О. Термінологія й переклад. Львів, 2003. 187 с.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

1. Офіційний сайт заводу «Дніпроспецсталь». URL: <http://dss-ua.com/rus/company/quality/index/index.wbp>
2. Офіційний сайт заводу «Запоріжсталь». URL: <https://www.zaporizhstal.com/en/activities/production/auxiliary/>
3. Офіційний сайт заводу «Акселор Міттал Кривий Ріг». URL: <https://ukraine.arcelormittal.com/>
4. Офіційний сайт заводу «Азовсталь». URL: <https://azovstal.metinvestholding.com/>

Mosiyevych L. V. CHALLENGES OF TRANSLATING INTERNET SITES OF UKRAINIAN METALLURGICAL ENTERPRISES INTO ENGLISH

The objective of the paper is a comparative translation analysis of the Ukrainian and English versions of the Internet sites of metallurgical enterprises in Ukraine. It has been examined that the main content of these sites consists of metallurgical terms. They were divided into four lexico-thematic groups: names of products and processes, metallurgical equipment, names of shops, names of professions. The largest group is represented by the names of metallurgical professions and workshops. Grammatical transformations and literal translation are mainly used when translating names of professions and names of shops. Those names of shops, which consist of three or four components, cause challenges of translating. In this case, their translation is based on the left deployment, i.e. from right to left.

The analysis of the sites showed that the translation of some metallurgical terms into English is different, thus the problem of standardization and harmonization of metallurgical terms is relevant. Many terms adopted in Eurocodes do not always correspond to similar terms in the Ukrainian regulatory and technical documentation.

The ways of translation of complex terms have been also studied. Complex Ukrainian-language terms, consisting of two stems, are translated into English by three components due to the addition of a clarifying final element. Some terms in English translation are reproduced through abbreviations.

The main techniques of translating metallurgical terms into English were determined: dictionary equivalent, grammatical transformations, literal translation, translation through abbreviation, transcription. The analysis showed that the most relevant translation of metallurgical terms into English was made on the Azovstal plant website. We should note that metallurgical terms include many multicomponent terms that create some difficulties, but this issue will be examined in future paper.

Key words: *harmonization, lexical and thematic groups, metallurgical terms, standardization, translation techniques.*